

Małgorzata Sadkowska-Todys, Bożena Kucharczyk

WŚCIEKLIZNA W POLSCE W 2012 ROKU

Zakład Epidemiologii Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego
– Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie

STRESZCZENIE

CEL. Ocena sytuacji epidemiologicznej wścieklizny w Polsce w 2012 roku.

MATERIAŁ I METODY. Ocenę przeprowadzono na podstawie wyników analizy danych z nadesłanych przez Wojewódzkie Stacje Sanitarno-Epidemiologiczne ankiet: osób szczepionych przeciw wścieklicznie po narażeniu w Polsce i ankiet osób szczepionych przeciw wścieklicznie po narażeniu w innych krajach oraz danych z rocznego biuletynu „Choroby zakaźne i zatrucia w Polsce w 2012 roku” (Czarkowski MP i in., W-wa, PZH i GIS) i danych epizootycznych udostępnionych przez Główny Inspektorat Weterynarii.

WYNIKI. W 2012 r. w Polsce zarejestrowano 257 przypadków wścieklizny zwierząt, czyli o prawie 60% więcej niż w 2011. Ponad 83% zachorowań zwierząt wystąpiło w województwie podkarpackim, w którym w porównaniu do roku 2011 liczba ta wzrosła ponad 3,5 krotnie. Pojedynczy przypadek wścieklizny psa zanotowano w województwie śląskim, gdzie rok wcześniej wystąpił jeden przypadek zachorowania lisa. Wścieklizna zwierząt naziemnych wystąpiła również w województwach: małopolskim, lubelskim, warmińsko-mazurskim i podlaskim. W innych regionach kraju rejestrowano jedynie pojedyncze przypadki wścieklizny nietoperzy.

W 2012 r. zaszczepiono przeciwko wścieklicznie 7 753 osoby, w tym 315, tj. ponad 4% z powodu narażenia przez zwierzęta, u których potwierdzono wścieklicznę. Wśród osób szczepionych z powodu kontaktu ze zwierzęciem, u którego potwierdzono wścieklicznę, prawie 40% było szczepionych po kontakcie z lisem, a ponad 44% w wyniku ekspozycji przez domowe zwierzę z potwierdzoną wściekliczną. Podobnie jak przez szereg ubiegłych lat ludzie szczepieni byli przede wszystkim po narażeniu na zakażenie przez psy i koty, u których nie można było wykluczyć wścieklizny – 5 974 osoby (77%).

WNIOSKI. Niepokojący jest wzrost liczby przypadków wścieklizny zwierząt, jaki wystąpił w roku 2012, w szczególności w województwie podkarpackim. Sytuacja epizootyczna w kraju ma mały wpływ na liczbę szczepionych przeciw wścieklicznie ludzi, u których doszło do kontaktu ze zwierzęciem potencjalnie będącym źródłem zakażenia wirusem wścieklizny. Liczba ta konsekwentnie od wielu lat utrzymuje się na poziomie 7-8 tysięcy szczepionych rocznie.

Słowa kluczowe: *wścieklizna, epidemiologia, Polska, rok 2012*

W Polsce, zgodnie z obowiązującymi przepisami rejestrowane są zarówno zachorowania na wścieklicznę ludzi, jak i wykonywane w kraju szczepienia ludzi przeciw wścieklicznie wykonane po narażeniu.

Celem pracy jest ocena sytuacji epidemiologicznej wścieklizny w Polsce w 2012 r. w porównaniu z latami wcześniejszymi.

MATERIAŁ I METODY

Analizę sytuacji epidemiologicznej wścieklizny w Polsce w 2012 r. przeprowadzono na podstawie infor-

macji z ankiet nadesłanych do Zakładu Epidemiologii NIZP-PZH przez Wojewódzkie Stacje Sanitarno-Epidemiologiczne, w tym: 7 753 ankiety osób szczepionych przeciw wścieklicznie po narażeniu na terenie kraju oraz 106 ankiet osób szczepionych przeciw wścieklicznie po narażeniu w innych krajach, danych z: rocznego biuletynu „Choroby zakaźne i zatrucia w Polsce w 2012 roku” (Czarkowski MP i in., W-wa, PZH i GIS) oraz danych epizootycznych udostępnionych przez Główny Inspektorat Weterynarii.

WYNIKI

W 2012 r. w Polsce nie zarejestrowano zachorowania człowieka na wściekliznę, a ostatni przypadek wścieklizny człowieka był zgłoszony w roku 2002.

ZACHOROWANIA ZWIERZĄT NA WŚCIEKLIZNĘ

W latach 2001-2010 obserwowano stały spadek liczby wścieklizny zwierząt. W 2012 r. w Polsce zarejestrowano 257 przypadków zachorowań zwierząt na wściekliznę, co oznacza wzrost o 60% w porównaniu do poprzednich dwóch lat. Zachorowania wystąpiły przede wszystkim w województwie podkarpackim – 213, co stanowi ponad 83% wszystkich zgłoszonych zachorowań na wściekliznę zwierząt. W województwie małopolskim zarejestrowano 24 zachorowania, co oznacza dwu i pół krotny spadek liczby przypadków w porównaniu z rokiem 2011 (60 zachorowań). Zarejestrowano jeden przypadek wścieklizny psa w województwie śląskim, w którym rok wcześniej zdiagnozowano wściekliznę u jednego lisa. W województwie tym wścieklizna nie występowała od wielu lat. W 2012 r. przypadki wścieklizny zwierząt naziemnych zarejestrowano w 6 województwach i stwierdzono ją zarówno u zwierząt dzikich, jak i domowych. Przede wszystkim występowała u lisów – 200 przypadków (prawie 78%), w tym w województwie podkarpackim – 170 (85%), w małopolskim – 21, w lubelskim i podlaskim po 4 i w warmińsko-mazurskim – 1.

Podobnie jak w ubiegłych latach rejestrowano też pojedyncze przypadki wścieklizny nietoperzy. Łącznie zarejestrowano 3 wściekłe nietoperze, po jednym w warmińsko-mazurskim, pomorskim i mazowieckim.

Liczby chorych zwierząt i liczby ludzi szczepionych przeciwko wściekliznie z powodu styczności ze zwierzętami kategorii AB (zwierzę wściekłe, wścieklizna potwierdzona laboratoryjnie lub klinicznie), C (wścieklizna u zwierzęcia nie wykluczona) i D (zwierzę zdrowe w momencie ekspozycji) podano w tabelach I i II.

REJESTRACJA OSÓB NARAŻONYCH NA ZAKAŻENIE

W roku 2012 otrzymano 7 753 formularze rejestracji osób szczepionych przeciwko wściekliznie, czyli o 4% mniej niż zarejestrowana liczba w druku Mz-56. Szczegółowe dane o szczepieniu ludzi przeciw wściekliznie w poszczególnych województwach zawiera tabela II.

Łącznie w 88 ogniskach wścieklizny zaszczepiono 315 osób. W porównaniu z latami 2011 i 2010 liczba ta

była porównywalna i znacznie wyższa niż w poprzednich latach (w 2009 r. wynosiła 10, w 2008 r. - 60 osób, w 2007 r. – 91, w 2006 r. – 99). Jednak w dalszym ciągu była zdecydowanie mniejsza niż w 2001 r., w którym wyniosła 3 080 osób.

Najczęściej osoby są szczepione z powodu narażenia przez zwierzęta, u których nie wykluczono wścieklizny. W 2012 szczepienia wykonane w tej grupie osób stanowiły 88% wszystkich szczepień i odsetek ten był podobny do wartości uzyskiwanych w ostatnich czterech latach. W obrębie tej grupy najczęściej szczepione były osoby po narażeniu przez psy i koty, u których nie wykluczono wścieklizny – 5 974 osoby (77%) (Tab. II).

W Polsce w 2012 r. mężczyźni byli nieznacznie częściej szczepieni niż kobiety (Tab. III). Podobnie jak w poprzednich latach, najwyższa liczba szczepionych przypadła na II i III kwartał roku – ponad 62% zaszczepionych w całym roku (Tab. IV). Zaszczepiono prawie 1,5 razy więcej osób mieszkających w mieście niż na wsi. Szczepienia na wsi, jak i w mieście, były najczęściej podejmowane z powodu narażenia przez zwierzęta, u których nie wykluczono wścieklizny (kategoria C) - Tabela V.

ŹRÓDŁA NARAŻENIA LUDZI NA ZAKAŻENIE WŚCIEKLIZNĄ

W tabelach I, VI i VII zamieszczono informacje o źródłach narażenia ludzi na zakażenie wirusem wścieklizny. W 2012 w Polsce w ogniskach wścieklizny jedno zwierzę chore narażało na zakażenie średnio ponad 3,5 osoby. Po narażeniu przez zwierzę wściekłe zaszczepiono 315 osób. Szczepienia wykonano z powodu kontaktu z 88 zwierzętami chorymi - tabela VI. Szczepienia z powodu kontaktu ze zwierzętami, u których potwierdzono wściekliznę wykonywano ponad siedem razy częściej u mieszkańców wsi niż miast.

W 2012 r. zaszczepiono 106 osób, u których do narażenia doszło poza granicami kraju. Do narażenia dochodziło zarówno w innych krajach europejskich (np. Ukraina, Rumunia, Grecja i Rosja), jak również w krajach pozaeuropejskich jak np. Tajlandia czy Indonezja. Głównie narażenie powodowały psy i koty – u 72 osób (prawie 68%). Najczęściej do narażenia dochodzi w okresie wakacyjnym, czyli trzecim kwartale roku – prawie 39%.

SKUTECZNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO SZCZEPIEŃ LUDZI PRZECIWKO WŚCIEKLIZNIE

Na skuteczność szczepień przeciwko wściekliznie mają wpływ czynniki takie jak dostępność wysoko

immunogennej szczepionki i surowicy, ciężkość obrażeń zadanych przez zwierzęta chore, czas podania szczepionki po narażeniu i przestrzeganie schematu szczepienia zalecanego przez producenta. Z powodu kontaktu ze zwierzęciem z potwierdzoną wścieklizną zaszczepiono 315 osób, w tym 20 (około 6%), u których doszło do uszkodzenia powłok skórnych (pokąsanie lub podrapanie) i u 51 oślinienia (Tab. VI i Tab VIII).

W 2012 r. stwierdzono następujące uchybienia w wykonawstwie szczepień (Tab. IX): surowica nie została podana wszystkim osobom, które miały kontakt ze zwierzęciem chorym na wściekliznę i u których doszło do przerwania powłok ciała. Nie podano surowicy żadnej z osób, która została ośliniona przez zwierzę z rozpoznaną wścieklizną. Ponadto surowice podano jedynie 86 osobom narażonym przez zwierzęta podejrzane o zakażenie. Szczepienie w 7 dniu lub później od czasu ekspozycji rozpoczęto u 1300 osób, w tym 125 narażonym przez zwierzę z potwierdzoną wścieklizną.

W 2012 r. zgłoszono 16 odczynów po szczepieniu przeciw wściekliznie: 10 miejscowych i 6 ogólnych.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

1. W rok 2012 wystąpił znaczący wzrost liczby przypadków wścieklizny wśród zwierząt i zachorowania wystąpiły głównie na terenie województwa podkarpackiego. W związku z tym można uznać, że sytuacja epizootyczna uległa pogorszeniu, szczególnie w tym województwie.
2. Niewielka liczba wściekłych zwierząt rejestrowana na terenie kraju w ostatnich latach, nie wpływa jednak znacząco na zmniejszanie liczby podejmowanych szczepień przeciw wściekliznie wśród ludzi. Liczba szczepionych od wielu lat utrzymuje się na poziomie 7-8 tysięcy osób rocznie.

Otrzymano: 15.07.2014 r.

Zaakceptowano do publikacji: 18.07.2014 r.

Adres do korespondencji:

Dr Małgorzata Sadkowska-Todys
Zakład Epidemiologii
Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego
- Państwowy Zakład Higieny
ul. Chocimska 24, 00-791 Warszawa
email: mtodys@pzh.gov.pl

